Universiteit moeten verklaren, dat *zij* geen enkelen man voor de faculteiten buiten de Theologie gekweekt heeft, die hoogleeraar kan zijn. Zij promoveerde toch mannen, en gaf hun daarmee toch immers de bevoegdheid om Hooger Onderwijs te geven op naam der Vrije Universiteit?

Maar al ware het zoo, dat geen enkel kweekeling der Vrije Universiteit voor de ledige katheders bekwaam is, gaf de Heere God dan *in de geheele wereld* niemand? ook niet door onze Nederlandsche Staatsuniversiteiten? Indien de Heere ze, ons tot beschaming, elders gaf, laten wij ze toch met ootmoedigen dank aanvaarden. En indien zulke mannen *nergens* meer te vinden zijn, — zijn we dan niet reeds wetenschappelijk verloren?

Wij willen gaarne aannemen, dat dit woord, hoe schrijnend het ook zijn moge, door liefde voor de Hoogeschool werd ingegeven.

Maar een liefde, die het vertrouwen afbreekt in plaats van het op te bouwen, is toch een liefde van een zonderling allooi.

Vertrouwen is een teere plant. Tot dusverre heeft de Vrije Universiteit dat vertrouwen mogen genieten. Al werd ze ook bitter aangevallen en bestreden van buiten, wat haar droeg en in stand hield, was de sympathie van het Gereformeerde volk. Gelooft Ds. Sikkel, dat op zulk een wijze dat vertrouwen wordt aangekweekt of ondermijnd? En als straks door zulke uitlatingen de sympathie vermindert en met de liefde ook de gaven ophouden, zal dan niet elke hope, dat onze Hoogeschool zich uitbreiden en in rijkere mate ons volk tot zegen zal worden, vanzelf worden afgesneden?

Bovendien, de beschuldiging, die hier met name tegen de Hoogleeraren in de niet-theologische faculteiten wordt ingebracht, is niet billijk.

Dat de Staats-Universiteiten aan onze Kerken mannen hebben geschonken met eminente gaven op wetenschappelijk gebied toegerust, is niet juist. Een Hoogeschool, hoe kostelijk het onderwijs er ook zijn moge, kan nooit één wetenschappelijk man voortbrengen. De talenten en gaven zijn geen vrucht van het onderwijs. Ze worden door God, naar zijn vrijmachtig welbehagen, uitgedeeld. En wat de School doen kan, is alleen, deze gaven, waar ze aanwezig zijn, te ontwikkelen, tot rijpheid te brengen, dienstbaar te maken aan de wetenschap.

Hoe weinig de School zelve hier aan doen kan, toont wel het feit, dat onze Staats-Universiteiten, met hun duizenden studenten, toch telkens weer verlegen zitten, wanneer een katheder openkomt, en tot schande voor Nederland, haar hoogleeraren uit België, Duitschland, Noorwegen en Oostenrijk moeten roepen.

Dat de Vrije Universiteit met haar luttel getal studenten, waarvan in de litterarische faculteit nog slechts twee en in de juridische faculteit zeven den doctorsgraad haalden, daarvan slechts één tot hoogleeraar heeft kunnen aanstellen, kan haar allerminst tot verwijt worden aangerekend. Waarbij komt, dat juist de uitnemendsten, op wie de hope voor de toekomst in de eerste plaats gericht was, zooals Versluys, Kuiper, Bavinck en Kramer, door den dood zijn weggenomen, eer ze hun studie hadden voltooid.

Als Rachel Jacob verwijt, dat ze geen kinderen heeft ontvangen, antwoordt Jacob dan niet terecht: Ben ik dan in de plaats van God, die de vrucht des buiks van u geweerd heeft.

En evenmin gaat op, wat Ds. Sikkel aanvoert, dat de Hoogeschool, door jongelieden tot doctor te promoveeren, hun daarmede de bevoegdheid geeft, om hooger onderwijs te geven en de Vrije Universiteit dus elk der door haar gepromoveerden wel tot hoogleeraar aanstellen kan. Zelfs bij de theologie, waar de doctorstitel een uitzondering is, en alleen door de meer wetenschappelijk aangelegde jonge mannen behaald wordt, zou dit niet als regel kunnen doorgaan. Maar bij de juridische en litterarische faculteit, waar ieder student doctoreeren moet, omdat het doctoraat het einde der studie is, zou deze regel tot de absurditeit voeren, dat elk student een professor in den dop zou moeten zijn!

Wil Ds. Sikkel hieruit nu afleiden, dat de Universiteit, omdat thans geen wetenschappelijke mannen voor het professoraat gevonden kunnen worden, ten gronde zal moeten gaan en we „wetenschappelijk reeds verloren zijn," dan zou deze conclusie alleen dan juist zijn, wanneer nu reeds met zekerheid te voorspellen was, dat onder de thans studeerende, en in de toekomst te wachten jonge mannen, zoodanige hoogere wetenschappelijke talenten ontbreken zouden.

Laat ons ten slotte nog iets hieraan mogen toevoegen, om althans een tip op te lichten van den sluier, die over het niet-handelen van de Vrije Universiteit hangt.

Niets zou gemakkelijker zijn voor de Vrije Universiteit, dan om op staanden voet een zeker aantal benoemingen te doen, in den geest, zoo als Ds. Sikkel dit wil. Maar wanneer deze benoemingen gedaan waren, en de katheders waren bezet met mannen, die nu wel geen extra-wetenschappelijke talenten bezaten, maar dan toch den doctorstitel droegen, dan zou daarmede voor een menschenleven de pas zijn afgesneden om tot nieuwe benoeming over te gaan, ook wanneer het God straks behaagde voor deze vakken mannen te geven, die waarlijk een sieraad voor de School zouden zijn.

Nu kan zeker het wachten op deze rijk begaafde personen het gevaar opleveren, dat men de talenten miskent, die God reeds schonk. Maar de geschiedenis van elke Hoogeschool leert toch, hoe een Universiteit, die op wetenschappelijk gebied haar naam nog vestigen moet, zich zelf onberekenbare schade toebrengt, wanneer ze met overhaasten spoed haar katheders aanvult.

En daarbij komt, dat de Vrije Universiteit, door haar eigen geschiedenis geleerd, dubbel voorzichtig is geworden. Wetenschappelijk talent baat niet, wanneer het beginsel niet wordt gedeeld. Voor de theologie zijn de Gereformeerde beginselen in de Belijdenisschriften geformuleerd en heeft de Hoogleeraar dus een vaste basis om op voort te bouwen. Maar bij de andere faculteiten hebben de Hoogleeraren een grootendeels nog onontgonnen akker voor zich. Zullen ze meer zijn dan onderwijzers, die de jongelieden klaar maken voor hun maatschappelijke positie, zullen ze waarlijk mannen zijn, die de wetenschap opbouwen in gereformeerden geest — en daarom is het toch bij een Hoogeschool in de eerste plaats te doen — dan moeten deze hoogleeraren niet alleen een wetenschappelijken aanleg hebben, maar ook zoo leven uit de Gereformeerde beginselen, dat deze heilige taak hun met vol vertrouwen kan worden opgedragen.

Over de vraag, of er thans reeds mannen te vinden zijn, die aan dezen dubbelen eisch beantwoorden, hetzij dan onder de kweekelingen der Vrije Universiteit of daarbuiten, kan verschil van gevoelen bestaan. Die vraag laat zich in het publiek niet beantwoorden. Maar de voorstelling mag niet gegeven worden, alsof de Vrije Universiteit uit welk motief dan ook zich schuldig zou maken aan het opzettelijk plichtsverzuim van haar katheders leeg te laten staan.

Wie op de teekenen der tijden acht geeft, zal verstaan, dat veeleer alles haar dringt en dringen moet om zoo spoedig dit mogelijk is én het getal harer hoogleeraren èn dat harer faculteiten uit te breiden.

Recensiën.

C. Skovgaard-Petersen. *De beteekenis van het Geloof voor hen, die in de wereld vooruit willen komen.* Naar het Duitsch bewerkt door W. van Nes. D. A. Daamen, Rotterdam 1902.

De „bibliotheek voor hoofd en hart," die ons Christelijk publiek gezonde kost verschaffen wil, heeft in deze nieuwe uitgave leentjebuur gespeeld bij onze Duitsche buren. Dr. van Nes heeft het boek echter in Nederlandsch gewaad gestoken, niet alleen door het te vertalen, maar ook door den inhoud hier en daar in overeenstemming te brengen met onze Nederlandsche toestanden.

Hoofdstrekking van dit betoog is te laten zien, dat een eerlijke, nauwgezette Christelijke levenswandel geen beletsel is om in de wereld vooruit te komen. Het is een commentaar op het woord des Apostels, dat „de Godzaligheid tot alle dingen nut is, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomenden levens." Met allerlei treffende getuigenissen aan de ervaring ontleend, wordt aangetoond, hoe *eerlijkheid, barmhartigheid, matigheid, vlijt,* het *houden van het Sabbatsgebod* enz. door God ook in dit leven gezegend worden. Het geloof heeft ook zijn risico, zegt de schrijver; een regel, die in alle gevallen doorgaat, is niet te geven. Ook mag het uitzicht op tijdelijke welvaart nooit het motief zijn om tot het Christendom te komen. Maar wel leert de uitkomst der historie, generaal genomen, dat de man, die naar de ordinantiën des Heeren wandelt, geen schade lijdt in zijn aardsch bedrijf, maar evengoed, zoo niet beter vooruitkomt dan degenen, voor wie de koude, egoïstische dienst van Mammon de hoogste wet is.

De schrijver is blijkbaar meer Engelschman dan Duitscher. Niet alleen om de *practische* strekking van dit boek en het feit, dat de meeste voorbeelden aan Engeland en Amerika ontleend zijn, maar ook om de methodistische opvatting, die vooral uitkomt bij de geheel onthouding en de opvatting van het Sabbathsgebod. Wat o. a. op pag. 200 en 201 gezegd wordt over den plicht van den Christen om het hooi liever op den akker te laten bederven door den regen, dan het op Zondag binnen te halen, is een Engelsch-puriteinsche opvatting, die door de Gereformeerde Kerken in ons land als „joodsch" is afgekeurd.

Met eenige voorzichtigheid dient dit werk dus wel gelezen. Ook omdat, al bedoelt de schrijver dit niet, het Christelijk geloof wel wat te veel opgaat in vlijt, eerlijkheid, matigheid enz. Toch bevelen wij dit werk in het algemeen gaarne aan, omdat het een krachtig getuigenis is voor de waarheid van Gods Woord, dat de man, die den Heere vreest en in Zijn wegen wandelt, gezegend zal worden.

K. A. Dächsel, *Bijbel of de geheele Heilige Schrift,* bevattende al de kanonieke boeken van het Oude en Nieuwe Testament. Tweede druk, bewerkt door H. van Griethuizen Azn. Vierde Deel. Jesaja en Maleachi. Kampen J. H. Bos 1901.

De *Heraut* heeft bij de verschijning van het eerste deel reeds de aandacht gevestigd op deze omwerking in Gereformeerden trant van de bekende Bijbelverklaring van Dächsel. Nu met dit vierde deel het Oude Testament ten einde is gebracht, zij nogmaals een woord tot aanbeveling geplaatst. Tot recht verstand van de Heilige Schrift is een uitlegger noodig, en al is de Heilige Geest de eerste en beste uitlegger, die Gods Woord verstaanbaar maakt voor het hart, daarom mag de dienst der middelen niet veronachtzaamd en moet dus dankbaar gebruik gemaakt van het licht, dat de Heilige Geest aan de uitnemendste uitleggers in Christus kerk schonk. Ds. van Griethuyzen heeft bij zijn omwerking van Dächsel's Bijbelverklaring bij voorkeur gebruik gemaakt van Gereformeerde exegeten zooals Calvijn, Vitringa, Henry, Hellenbroek enz., terwijl daarnaast nieuwere uitleggers optreden van positief Christelijke beginselen als Delitsch, Umbreit en andere. Natuurlijk heeft een dergelijke uitlegging, waarbij niet één doorloopende gedachte het geheel beheerscht, zijn bezwaar, maar aan de andere zijde vangt men zoo ook te veelzijdiger het licht op, dat de Heilige Geest over de Schrift deed opgaan. Naast onzen Statenbijbel met zijn niet genoeg te waardeeren kantteekeningen, verdient daarom deze Bijbelverklaring een eereplaats bij ieder, die de Schrift niet alleen *lezen* maar ook *verstaan* wil, en de middelen niet bezit, om de grootere werken van Calvijn enz. te koopen. Met name onze Jongelingsvereenigingen zullen wèl doen met zich dit goede werk aan te schaffen.

Enkele zinstorende drukfouten, zooals Jes. 40 : 4. Alle dalen zullen verhoord worden (i. p. v. verhoogd) zijn aan de aandacht van den corrector ontsnapt. Erger is, dat hier en daar het Hollandsch te wenschen overlaat. Als pag. 1 kol. 2 gezegd wordt, dat Hiskia meende in den Koning van Babel een steun te hebben tegen den *verenigden* vijand den Koning van Assyrië, dan is natuurlijk bedoeld den *gemeenschappelijken* vijand. Dit zijn echter kleine vlekjes, die aan de waarde van het geheel niets te kort doen.

J. H. Feringa, *God is Liefde.* De Heidelbergsche Catechismus behandeld in twee en vijftig Leerredenen. Amsterdam. Boekhandel voorheen Hoveker en Wormser 1902.

Ds. Feringa geeft hier een nieuwe verklaring van den Catechismus, die voor onze leeskerken in een behoefte zal voorzien, daar men gaarne de catechismuspredikatiën afwisselt en de oude catechismusuitleggingen van Van der Kemp, Smytegeldt, Justus Vermeer e. a., hoe goed zij ook voor haar tijd zijn geweest, toch voor onzen tijd niet geheel meer bevredigen. Het eigenaardige van deze nieuwe verklaring is, dat ze den geheelen Catechismusinhoud beziet van één oogpunt uit, nl. van de *liefde* Gods. Er ligt hierin een voortreffelijke wenk ook voor onze Dienaren des Woords, hoe men de telken jare terugkeerende Catechismuspredikaties frisch en levend voor de gemeente kan houden, door nl. niet eenvoudig te herhalen wat een vorig jaar is gezegd, maar de waarheid Gods telkens in een ander licht aan de gemeente voor te stellen, zooals men het schilderij van een groot meester nu eens onder dezen en dan onder dien lichtval plaatst, ten einde alle schoonheden van het meesterwerk te doen uitkomen en de fijnste nuanceeringen daarin te kunnen opmerken. Het is goed, dat Ds. Feringa daarbij als uitgangspunt nam dat *God liefde is.* Dit heerlijk diepe woord der Schrift, waarin de rijkste openbaring van het wezen Gods ons geschonken wordt, is door de moderne, Groninger en ethische theologie zoo vaak misbruikt om tegen onze belijdenis te ageeren, dat men schier vreest het op den kansel te gebruiken. Ds. Feringa heeft het Schriftuurlijke gebruik willen herstellen, en aangetoond, hoe de Gereformeerde belijdenis veel dieper de beteekenis van dit Schriftwoord vat, waar het de Liefde Gods niet opvat als in strijd met de gerechtigheid Gods, maar als de *heilige liefde,* die zich evengoed in den haat tegen de zonde als de erbarming over den zondaar openbaart. Natuurlijk is de behandeling van den Catechismus uit dit ééne oogpunt éénzijdig; de waarheid Gods is te rijk om ze in één woord saam te vatten; maar deze eenzijdigheid schaadt niet, wanneer men maar inziet, dat hier niet bedoeld is het eenig goede uitgangspunt aan te geven, maar voor afwisseling in de catechismuspredikatie zorg te dragen.

Gelijk van Ds. Feringa te verwachten was, is de taal en wijze van behandeling pakkend en aangrijpend. We wenschen hem van harte toe, dat hij ook dezen arbeid, waarvan de eerste aflevering verscheen, gelukkig moge voltooien.

W. Riem Vis. *Tien maanden in een „Vrouwenkamp".* Het leven en lijden van een Boerengezin in Transvaal tijdens den laatsten Oorlog met Engeland. Rotterdam D. A. Daamen 1902.

Volgens de schrijfster is dit verhaal geen verdichting, maar ontleend aan de aanteekeningen eener boerenvrouw, die na tien maanden al de ellende der concentratiekampen te hebben doorgestaan, ten slotte vrij kwam en in de Kaapstad bij haar familie een veilig toevluchtsoord vond.

Daarin ligt de aangrijpende kracht van deze geschiedenis. De tegenstelling tusschen het eertijds zoo gelukkige gezin, waar ouders en kinderen met de innigste banden verbonden waren, en de moeder, die uit haar hoeve weggerukt, al de ontbering van de vrouwenkampen moet doorstaan en daarbij het eene kind na het andere door gebrek en ziekte haar ontnomen ziet, doet krachtiger dan alle gejammer over den oorlog de wreedheid der Engelsche staatslieden en legerbevelhebbers verstaan.

In dit boek wordt niet overdreven. Wat wij zelf van vrouwen hoorden, die uit de hel dezer kampen verlost waren, was stellig niet minder erg. Men kan zich de ellende dezer moeders niet indenken zonder dat het Hoe lang, Heere? uit de ziel opklimt. Zal de Rechter der gansche aarde geen recht doen?

Dr. J. Owen. *Gewetensvragen opgelost.* Vertaald door H. van Dijk, Rotterdam, B. van de Watering 1902.

Owen's werken zijn, en terecht, zeer geliefd bij ons volk. Ook deze Gereformeerde Casuïstiek zal daarom zijn weg wel vinden. Want al is het er verre vandan, dat hier een volledige beantwoording van alle conscientievragen wordt gegeven, de vragen, die Owen stelt en beantwoordt, raken het hart van het geestelijk leven. Het is niet een wegen met de goudschaal, wat mag en niet mag; nog veel minder worden hier problemen gesteld, die wellicht nooit in de werkelijkheid voorkomen en wier beantwoording daarom voor de practijk van het leven geen de minste waarde heeft. Owen plaatst u voor zulke gewetensvragen, waarmede elk kind van God te worstelen heeft, en geeft daarop antwoord uit de Schrift zelve, zoo klaar en duidelijk, dat het hart er amen op zeggen moet.

Wij zijn daarom Ds. van Dijk dankbaar, dat hij ook dit werk van Owen bij ons volk inleidde. Alleen houde hij ons de opmerking ten goede, dat de vertaling hier en daar te wenschen overlaat. Owen goed te vertalen, is zeker geen gemakkelijk werk. Maar een vertaling dient toch een verstaanbaren zin te geven, en telkens stuit men hier op zinnen, die een gewoon lezer niet begrijpen kan. Men neme b.v. de vraag, waarmede de zevende verhandeling wordt ingeleid en die aldus luidt:

Vraag. Wanneer ons geloof in betrekking tot de verhooring onzer gebeden zwak is; wanneer wij in ons gemoed verhinderd worden om aan de verhooring onzer gebeden te gelooven; geenen grond hebben om te verwachten dat wij verhoord zullen worden, of geenen grond om te gelooven dat wij verhoord zijn, — wat is het dat ons geloof ten aanzien van de verhooring onzer gebeden grootelijks verzwakt; dat, ofschoon wij voortgaan met bidden, nochtans ons geloof, ten aanzien van de verhooring onzer gebeden, zwak is? en wat zijn de oorzaken die des menschen geloof in zulk eenen toestand verzwakken?

Wij vreezen, dat er niet veel lezers zullen zijn, die zonder het Engelsch te raadplegen, zullen vatten wat Owen met deze gewetensvraag heeft bedoeld.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij den ondergeteekende en in hartelijken dank ontvangen: Van den heer K. Lettinga te Kollum, collecte Geref. Kerk A, *f* 2.—; van den Kerkenraad der Geref. Kerk te Oosthem *f* 2.50.

D. HULLEMAN,
Kootwijk. *Penningmeester.*

Uit de Pers.

Bij de vele dissonanten die in het kerkelijk concert worden gehoord, doet het kalme en bezadigde woord, waarmede Prof. Biesterveld de concept acte aanbeveelt, weldadig aan.

Mijnheer de Redacteur!

Vergun mij een plaatsje in *de Bazuin* om te motiveeren, waarom ik meende mijne handteekening te *kunnen* en te *moeten* plaatsen onder het bekende Concept-advies inzake de eenheid van opleiding tot den dienst des Woords. Ik zou u niet zijn lastig gevallen, indien ik niet gaarne nu publiek rekenschap wilde geven, waarom ik mijne handteekening handhaaf, ook nu de dissentieerende broeders, naar hun volkomen recht, hunne bezwaren hebben uiteengezet.

Mij drong de zeer diepe overtuiging van de noodzakelijkheid van eenheid van Opleiding, om, indien eenigszins mogelijk, tot een compromis mee te werken, dat aan de m. i. zoo schadelijke gedeeldheid een einde maakt.

Zonder naar de oorzaken van den toestand een onderzoek in te stellen, meen ik toch, en zeker zeer velen met mij, dat de tegenwoordige verhoudingen den vrede en de rust der Kerken ernstig verstoren, de wetenschappelijke ontwikkeling belemmeren, de beste krachten verdeelen, de door werking van onze beginselen, ook in het nationale leven, tegenhouden. Zoo blijven kan het m. i. niet.

Als het nu kan, zonder prijsgeven van de rechten der kerken eenerzijds en zonder wezenlijke schennis van het Universitaire beginsel anderzijds, meende ik mijn stem niet te mogen onthouden.

En waar in alle artikelen over benoeming, schorsing en ontslag van de Theol. Hoogleeraren naar dit Concept om het kort te zeggen, de knop van de deur in de hand der Kerken blijft (immers altijd staat het eind oordeel en de eind beslissing aan de Kerken) meen ik, dat deze met een zoodanig subject zijn aan de Synode, tevreden kunnen wezen.

Anderzijds blijft naar mijn oordeel de Universiteit ongeschonden, omdat ik in de opvatting van het wezen der Universiteit nog steeds uw gevoelen, in 1899 ontwikkeld, ben toegedaan.

Over bijkomstige punten kan zeker de Synode nog beraadslagen, b. v. over den duur van het Contract. Toch zou ik niet durven raden om dit artikel te veranderen, omdat als de Kerken de Vereeniging voor H. O. binden, zij ook zichzelf binden.

Daar ik geen Medewerker ben van *de Bazuin,* begrijp ik, dat ik met een bescheiden plaatsje moet tevreden zijn. Reden waarom ik niet verder de gronden voor mijn gevoelen durf uiteen te zetten. Ook mijn bede is, dat de Heere aan de Kerken in deze gewichtige zaak zijn leiding niet onthoude. Er staat zooveel op spel voor de toekomst van Kerk en vaderland; en indien de Kerken meenen dit Concept te moeten afwijzen, dan moet het zeker wel zijn onder het besef van de groote verantwoordelijkheid, die dit ook voor de toekomst medebrengt.

Mocht het zijn, dat *op een nieuwe plaats,* eene nieuwe pagina der historie beginne inzake de Opleiding tot den dienst des Woords.

Mijnheer de Redacteur! Gaarne verklaar ik in te stemmen met het slot van uw laatste artikel over dit Concept: »In de verwachting, dat de voorwaarden onder welke de V. U. door de Regeering straks met andere Hoogescholen gelijk gesteld zal worden, geen inbreuk zullen of mogen maken op het Contract, dat thans misschien tusschen Kerken en Vereeniging gesloten zal worden, doen wij onzerzijds onze handteekening onder het Advies gestand en raden wij de Kerken aan, om overeenkomstig dit advies aan de gedeelde opleiding een einde te maken."

Hoogachtend,

Uw. dr. in J. C.,
P. Biesterveld.

Kampen, 24 Maart 1902.

Moge dit goede woord ingang vinden.

Zoolang de twistappel der opleiding blijft bestaan, kan het niet tot eendrachtige saamwerking in ons kerkelijk leven komen.

Al mag de concept acte allerminst een ideale oplossing der quaestie worden genoemd, practisch biedt ze toch een weg, waarop de bestaande gedeeldheid kan ophouden.

Wie omdat het *beste* niet te bereiken is, het *goede* verwerpt, draagt zelf de schuld, wanneer het *kwade* bestaan blijft.

Officieele Berichten.

Provinciale Synode van Noord-Brabant en Limburg.

De Provinciale Synode der Geref. kerken van N.-Brabant en Limburg zal D. V. dit jaar gehouden worden te Breda, den 11den en zoo noodig den 12den Juni.

Stukken voor het Agendum, opgave van uit te brengen rapporten en namen der afgevaardigden, met bijvoeging hunner woonplaats, worden bij den eerstondergeteekende ingewacht.

Namens den Kerkeraad der roepende kerk van Klundert:

J. D. v. d. Velden. *Praeses.*
A. C. v. Drimmelen, *Scriba.*

Klundert, 4 Maart 1902.

De Kerkeraad der Geref. Kerk Dordtrecht C, verzoekt van heden af, brieven en andere stukken voor den Kerkeraad bestemd, te zenden aan het adres van ondergeteekende, wijl de heer Ds. H. J. Reuijl om gezondheidsredenen voor eenigen tijd buiten de plaats vertoeft.

G. F. W. Herngreen, *Scriba.*

Dordrecht, 2 April 1902.

De vergadering der Geref. Kerken in de Classis Dordrecht zal D. V. worden gehouden den 30sten April, zoo noodig den 1en Mei.

Stukken en punten voor 't Agendum worden ingewacht bij den eersten ondergeteekende vóór of op 15 April a. s.

Namens den Kerkeraad der roepende kerk van Heerjansdam:

Ds. D. Pol, *Pres.*
T. van Gemeren, *Scriba.*

Heerjansdam, 1 April 1902.

Buitenland.

Duitschland. Eene nieuwe uitgave van Zwingli's werken. Luther in beginsel voor de Presbyteriaansche kerkregeering.

In het begin der voorgaande eeuw, bij het opnieuw ontwaken van het Christelijk leven, werd de behoefte gevoeld om de werken der reformatoren opnieuw uit te geven. Zij waren nog wel in de bibliotheek te vinden, maar met stof overdekt; het nieuwe tijdperk, dat de kerk des Heeren intrad, maakte het noodzakelijk, dat de werken van de mannen die tot zegen van Christus' kerk gearbeid hadden, weer op nieuw bekend werden. Het platte, vulgaire rationalisme, dat de kerken zoozeer had verwoest, was overwonnen, en daarom werd er behoefte gevoeld, om uit de schatten van de werken der hervormers nieuwe leiding en nieuwe bezieling te ontvangen.

Het was daarom in 1828 van de uitgeversfirma Schetske en Zoon eene goede gedachte, om eene nieuwe uitgave van de werken der reformatoren der 16de eeuw te ondernemen. Het spreekt wel van zelf, dat men die nieuwe uitgaaf niet zou laten bestaan in een herdruk van vroegere uitgaven, maar dat men een critisch nauwkeurige uitgave, die van het noodige geschiedkundig en letterkundig apparaat voorzien was, in het licht zou geven.

De bovengenoemde firma begon met de uitgave van de werken van Melanchthon, en daarna deed zij die van Calvijn verschijnen. Met de werken van Calvijn is men voor een tweetal jaren gereed gekomen. Als men weet, dat met die uitgave in 1863 begonnen werd, en dat zij eerst in 1900 voltooid werd, dan zal men niet kunnen beweren dat er in dezen overijld gewerkt is. Maar men vergete niet, dat de werken van Calvijn *achtenvijftig* deelen in beslag nemen, en dat in die kostelijke uitgave heel wat meer staat, dan in de in Nederland zoo bekende uitgave in negen folianten van Schipper. Jammer maar, dat menigeen niet in staat is, om deze kostbare uitgave van Calvijn's werken aan te schaffen; immers een som van *f* 300 is voor velen te hoog.

De uitgevers van het *corpus reformatorum,* zoo als de compleete uitgave van de werken der hervormers genoemd wordt, hebben hun arbeid na het verschijnen van Calvijn's werken niet opgegeven. Zij hebben nu de uitgave van de werken van Zwingli ter hand genomen, waarvan de eerste aflevering denkelijk in de maand October van dit jaar verschijnen zal. De uitgave geschiedt met medewerking van de Zwinglivereeniging te Zürich, en zal worden bezorgd door de bekwame handen van Prof. Dr. Egli en Dr. Finsler, mannen die zich door het navorschen van alles wat op Zwingli betrekking heeft, reeds verdienstelijk hebben gemaakt.

Tot hiertoe bestond er slechts één uitgave van Zwingli's werken, die van Schuler en Schulthesz. Doch deze is sedert langen tijd uitverkocht. Daarbij komt, dat er tegenwoordig veel meer van Zwingli kan gedrukt worden dan een tweetal eeuwen geleden. Immers zijn zoowel van Calvijn als van Zwingli, in lateren tijd vele belangrijke brieven gevonden, die in vorige uitgaven niet konden opgenomen worden.

Deze Zwingli-uitgave zal verschijnen in 120 afleveringen van vijf vel druks. Men berekent dat er twintig jaren zullen verloopen, voordat de uitgave compleet zijn zal. De prijs is gesteld op *f* 1,80 per aflevering; dus zullen de compleete werken van Zwingli over een twintig-tal jaren verkrijgbaar zijn voor ± *f* 212.

Wij verblijden ons in deze nieuwe uitgave. Wel stellen wij Zwingli niet met Calvijn op ééne lijn. Er is in Zwingli's werken een rationalistisch element, (men denke aan zijn leer omtrent het Heilig Avondmaal), dat bij Calvijn niet wordt aangetroffen. De kerken die hoofdzakelijk Zwingli gevolgd hebben, zijn er waarlijk niet beter aan toe geweest dan die welke in Calvijn haar wegwijzer erkenden. Maar dit neemt niet weg, dat Zwingli een man Gods geweest is, die door den Heere geroepen werd om een werk Gods te verrichten.

Velen zijn van meening, dat de reformator Luther in beginsel er voor geweest is, dat de kerkelijke zaken zouden bestuurd worden door de overheid van het land. Dit is echter *niet* het geval. Luther heeft in een brief aan den Landgraaf van Hessen te kennen gegeven, dat in de toenmalige omstandigheden het niet raadzaam was, om eene Presbyteriaansche kerkenordening aan te nemen.

Op de Synode van Homberg was daartoe wel besloten, maar Luther kon zich daarmede niet vereenigen, omdat hij van oordeel was dat er geen menschen te vinden waren, dien men met vertrouwen het bestuur van de Kerkelijke dingen in handen geven kon. Luther was er voor, dat het volk er toe opgeleid worden zou om eenmaal het bestuur van de kerk in handen te nemen. Daarom schikte hij er zich met zekere onwilligheid in, dat aan de politici of aan de overheidspersonen het bestuur der kerk zou worden toevertrouwd. Zij, die zich op Luther beroepen om daarmede te verdedigen dat de heer van het land ook de opperste bisschop van de kerk zijn moet, dwalen dus zeer.

Doch men ziet het aan de Duitsche kerkelijke toestanden, hoe gevaarlijk het is, om ook maar tijdelijk eene regeling aan te nemen, die men in beginsel niet kan goedkeuren. Is eenmaal zulk een regeling in werking getreden, dan is het schier ondoenlijk om daarin verandering te brengen. Luther heeft bijv. ook gemeend, dat in de tweede editie van de Augsburgsche confessie te veel aan Melanchton was toegegeven. Hij wilde, om geen ergernis te geven, dat die tweede redactie zou blijven bestaan. Na zijn dood kon men den tekst van de eerste redactie der Confessie wel weer herstellen. Doch daarvan is nooit iets gekomen. Het synergisme, of de medewerking van de Godelijke genade en van den mensch, is in de Luthersche belijdenis gehandhaafd gebleven.

Engeland. Dr. Newman Hall, Een Boy Preacher.

Een van de uitnemendste leeraars van Engeland, Dr. Newman Hall, is in het laatst van Februari te Hampstead Heath in den ouderdom van zes en tachtig jaar overleden. Hij had voor tien jaar zijn ambt als predikant neergelegd, maar als emeritus predikte hij nog dikwijls. Hij werd in de Theologische wereld van Engeland bekend door zijn geschriften over „het gebed des Heeren" „Gethsemane", over „het Moderne Romanisme" en „de leer der verzoening." In Londen diende hij jaren lang een van de groote gemeenten der Congregationalisten of Independenten. Hij ging op gemeenzamen voet om met mannen als John Bright Gladstone en den predikant, Dr. Cuyler. Toen hij in 1846 ziek was en dacht te sterven, schreef hij een tractaatje onder den titel van Come to Jesus (Kom tot Jezus), dat zoozeer de aandacht trok, dat het in veertig talen werd overgezet en waarvan meer dan vier millioen exemplaren werden verspreid. Toen hem gevraagd werd „Wat is het geheim van het welslagen der bediening benevens de gave des Heiligen Geestes?" gaf hij daarop het volgend antwoord: „Een goede stem. Zorg voor uwe gezondheid. Oefen uw verstand. Gebruik eenvoudige taal bij de prediking. Houd vast aan de waarheid en boven alles: heb een onverwrikbaar geloof in de kracht van het Evangelie."

Van Dr. Newman kan ook getuigd worden, dat hij heel wat arbeid verrichtte om het lot van de werkende klasse te verbeteren.

Men had kunnen verwachten dat een man als Dr. Newman Hall hetzelfde voor de Congregationalistische kerk zou gedaan hebben wat eenmaal C. H. Spurgeon deed voor de Baptisten. Spurgeon maakte zich los van de Baptistische Unie, omdat daarin de voorstanders van „Down grade movement" of het modernisme de over-